

Deel III. De exegese van het Bijbelboek Spreuken.

Hoofdstuk 20c. De exegese van Spreuken 1:20-33.

De Wijsheid spreekt.

VERS 20-33 In het derde onderdeel van Spreuken 1 voert Salomo de Wijsheid sprekend in. Vandaar dat ik dit onderdeel genoemd heb: "De Wijsheid spreekt". Er zijn meer gedeelten in het Bijbelboek Spreuken waarin Salomo over de Wijsheid spreekt, alsof Zij een jonkvrouw is. Bekend is bijvoorbeeld Spreuken 8 en 9. Er zijn echter ook andere voorbeelden in dit boeiende Bijbelboek.

En natuurlijk doet zich de belangrijke vraag bij ons voor wie met deze Wijsheid bedoeld wordt. Is wijsheid een bepaalde eigenschap van God? Duidt wijsheid op een bepaalde persoon? Met andere woorden: Is er sprake van Hypostase of Personificatie? Vele geleerden hebben zich met deze vraagstellingen en alles wat erbij komt bezig gehouden. In mijn inleiding op het Spreukenboek heb ik hieraan twee hoofdstukken gewijd. De belangstellende lezer verwijst ik naar hoofdstuk 11 met als titel "Het Bijbelboek Spreuken, en Christus", pag. 69-76 van deze studie, en naar hoofdstuk 18 met als titel "Het Bijbelboek Spreuken, en de Wijsheid, personificatie of hypostase", pag. 133-137.

Omdat ik ervan overtuigd ben dat de Bijbel één geheel vormt, dat dus het Oude en het Nieuwe Testament uitdrukking is van het ene Verbond dat God gesloten heeft met Israël en de volken en ik veel teksten aantref die allen verwijzen naar Christus als de Wijsheid, ben ik op grond van grondige studie tot de gevolgtrekking gekomen dat ik aarzelingen heb om de Wijsheid in Spreuken aan te duiden als Personificatie; zeker niet als een literaire stijlfiguur die Salomo zou hebben gebruikt. Tevens heb ik dezelfde aarzelingen om deze Wijsheid aan te duiden als Hypostase omdat dit een wijsgerig begrip is en afkomstig uit de heidense gedachtewereld van het hellenisme. Voor mij is de Wijsheid in Spreuken niemand minder dan Christus Zelf, de Zoon van God. Zoals Christus de Weg, de Waarheid en het Leven is (Johannes 14:6), zo is Christus ook de Wijsheid (Mattheüs 23:34 gecombineerd met Lukas 11:49). Naar mijn mening doet dit recht aan alle Schriftgegevens uit het Oude en Nieuwe Testament en ook aan wat orthodoxe theologen over dit onderwerp hebben geschreven. Vanzelfsprekend ga ik op deze vraagstukken nader in bij de uitleg van vers 20.

In wezen bestaat Spreuken 1:20-33 uit drie delen. Het eerste deel wordt gevormd door Spreuken 1:20-23. De Opperste Wijsheid spreekt overluid in de straten, op de openbare pleinen en bij de uit- en ingangen van de stad. Zij roept eenvoudigen op aan Haar stem gehoor te geven. Eerlijk, ernstig en openlijk. Waarom zouden ze Haar Wijsheid verachten en Haar stem niet gehoorzamen?

Het tweede deel wordt gevormd door Spreuken 1:24-31. Daarin stelt Zij Haar hoorders aan de kaak, die de orde verstoren wanneer Zij roept, die Haar vermaningen hebben verworpen en waarschuwt hen voor het verderf dat hen wacht, indien zij zich niet tot Haar wenden tot bekering en geloof. Hoe dan ook, de Opperste Wijsheid zal lachen wanneer hun verderf komt. En Die het laatst lacht, lacht het best. Jesaja 65:24, waarin de HEERE zegt: 'Eer zij roepen, zal Ik antwoorden; terwijl zij nog spreken, zo zal Ik horen' schijnt in tegenspraak te zijn met Spreuken 1:28, maar het verband van dit vers tekent de hardnekkigheid van de onbekeerlijkheid en vijandschap van de geroepenen en is als het ware een laatste oproep tot hun adres om zich toch tot de Opperste Wijsheid te keren, eer dat het voor eeuwig te laat is. Farizeën en Schriftgeleerden bezorgden Christus de meeste en grootste last bij de verkondiging van Zijn Evangelie tijdens Zijn rondwandeling op aarde.

Het derde deel wordt gevormd door Spreuken 1:32-33. Ondanks de liefde van de Opperste Wijsheid, Die Haar woord ook tot de meest koppige hoorders laat klinken, moeten ze weten wat ze doen wanneer zij Haar tegenstaan. Hun oordeel is onafwendbaar. Maar die zich aan Haar gewonnen geven, zullen in Haar rust ingaan.

Spreuken 1:20. De opperste Wijsheid roept overluid daar buiten; Zij verheft Haar stem op de straten.

CITATEN VANUIT DEZE STUDIE. In deze studie heb ik dit vers samen met Spreuken 1:21 en het geheel van Spreuken 1:20-33 vaak geciteerd. Ik licht er onderstaande uit met verwijzing naar de pagina's waarin deze citaten te vinden zijn.

1. Ten eerste wijs ik op de volgende stijlfiguren of literaire genres: Allegorie (pag. 55), Chiastische structuren (pag. 57-58), Dialogen (pag. 80), Dichtwerken (pag. 85), Geografische schil-

dering (pag. 84), Inclusio, Ironie (pag. 106 en pag. 145 bij de exegese van Spreuken 1:1), Personificatie (pag. 62, 66 en hoofdstuk 11 van deze studie) en Prosopopoeia (pag. 273 bij de exegese van Spreuken 1:10).

2. Wat Allegorie betreft, we moeten met de interpretatie daarvan wel oppassen. Eigenlijk is Allegorie meer een interpretatiemethode en een zaak van Hermeneuse dan een specifiek genre in een bepaalde Bijbeltekst. Daarom dienen we eerst een gedegen Bijbelse uitleg te geven van een bepaald Bijbelgedeelte voordat we Allegorie gaan toepassen. Er zijn in de loop van de kerkgeschiedenis voorbeelden te noemen waarin men Allegorie willekeurig heeft gebruikt.

3. Doorgaans is de Dialoog als literair genre verbonden met een smeekbede en als zodanig een belangrijke onderwijzing die ontleend is aan de ervaringen die het leven van elke dag te zien geeft.

4. Hoewel er weinig Chokmatische Dichtwerken in het Oude Testament bekend zijn (er zijn er vier: Job 28; Spreuken 1:20-33; Spreuken 8-9; en Spreuken 31:10-31), moeten we het belang ervan bepaald niet onderschatten. Ze zijn belangrijke gegevens voor de exegese van de diverse Bijbelgedeelten. Ten onrechte worden ze oden genoemd, mogelijk naar aanleiding van het pseudepigrafische geschrift "Oden van Salomo", dat in elk geval niet door Salomo geschreven maar eerst in de tweede eeuw voor Christus ontstaan zijn. Dat deze zogenaamde "Oden van Salomo" in deze tijd in de belangstelling staan, vooral in bepaalde kring, zegt meer over deze tijd dan over kennis van de Bijbel!

5. Wat Personificatie betreft, type van een Metafoor, zie daarover meer bij de uitleg van deze tekst.

6. Bij de bestudering van Spreuken 1:20-33 merk ik het literair genre op van Prosopopoeia. Dat is een oneigenlijke manier van spreken. Het is persoonsverbeelding; een term uit de retorica. De schrijver kruipt in de huid van iemand anders of van een groep en geeft indrukken van emoties of gedachten weer van personen of groepen op een beslissend moment van hun leven; zonder dat dit betekent dat deze mensen die woorden echt hebben uitgesproken.

7. Voor de door mij genoemde overige stijlfiguren verwijs ik naar de boven genoemde pagina's.

8. Op pag. 40 van deze studie heb ik aangegeven dat Spreuken 1:20-33 behoort tot de eerste redevoering van de Opperste Wijsheid, Die naar mijn mening niemand minder is dan Christus Jezus, Gods eniggeboren Zoon. Let erop dat in het Hebreeuws geen twee woorden worden genoemd voor "Opperste Wijsheid" maar slechts één woord, namelijk het meervoud van het Hebreeuwse woord voor "wijsheid", dus "wijsheden". Bij de woordstudie en de uitleg zal ik er nader op ingaan. Op pag. 45 van deze studie heb ik op grond van Mattheüs 11:19 en Lukas 7:35 aangegeven dat Christus, de Wijsheid van de Vader, Zichzelf niet hoeft te verdedigen tegenover hen die Hem verwerpen. Allen die waarlijk in Hem geloven, maken Hem openbaar middels hun woorden en levensgedragingen als de Vriend van tollenaars en zondaren.

9. Wellicht ten overvloede wijs ik op het feit dat de drie gedeelten van Spreuken 1 worden afgesloten door zogenaamde Parasjen, in Biblia Hebraica aangegeven door de Hebreeuwse letter **ב**. Zoals ik op pag. 221 en pag. 223 bij de exegese van Spreuken 1:7 en op pag. 365 bij de exegese van Spreuken 1:19 heb aangegeven, is de indeling in parasjen het werk van de Masoreten, Joodse geleerden die zich bezig gehouden hebben met het weergeven van de Hebreeuwse tekst tot 800 jaar na Christus. Spreuken 1 is derhalve in drieën ingedeeld, namelijk 1-7, 8-19 en 20-33.

10. Bij de bestudering van Spreuken 1:20-33 heb ik opgemerkt dat de vrouwelijke motieven, die in dit gedeelte en in de hoofdstukken 1-9 van dit Spreukenboek genoemd worden, de noodzaak van vaderlijke vermaningen benadrukken. Er is geen sprake van zogenaamd feminisme. Deze tien vaderlijke vermaningen worden omringd door vijf intermezzo's in Spreuken 1:20-33; 3:13-20; 6:1-19; 8:1-36 en 9:1-18. Deze intermezzo's getuigen allen van de Wijsheid als Persoon (zie pag. 223 bij de exegese van Spreuken 1:9 en pag. 252 bij de exegese van Spreuken 1:8).

11. Tevens is mij opgevallen op pag. 248 en 254 bij de exegese van Spreuken 1:8 en van Spreuken 1:9 dat het belang van luisteren onderstreept wordt in Spreuken 1. In Spreuken 1:8-9 zien we het luisteren naar vader en moeder. In Spreuken 1:10-19 zien we het niet luisteren naar hen die tot zonde willen verleiden. En in Spreuken 1:20-33 zien we het luisteren naar de Persoon van de Wijsheid.

12. Tegelijk is het opmerkelijk dat de gedachte, dat een dwaze wandel en het vergeten

van God en van Zijn heilzame geboden in feite zelfmoord is, zoals we kunnen lezen in Spreuken 1:8-19, terugkeert in Spreuken 1:20-33 (zie ook Spreuken 1:32, en pag. 374 bij de exegese van Spreuken 1:19). We mogen er ook uit concluderen dat Spreuken 1 een eenheid vormt en zich althans niet tegenspreekt.

13. De Opperste Wijsheid spreekt door de mond van Salomo. Vaak spreekt Salomo in de eerste persoon maar altijd onder de inspiratie van de Wijsheid Gods zoals we dat vinden in Spreuken 1:20; 8; 9; 16:10; 23:26 en 2 Timotheüs 3:16 (zie pag. 153 bij de exegese van Spreuken 1:1).

VERWIJSTEKSTEN BIJ DE KANTTEKENINGEN. Uit het geheel van de Kanttekeningen bij de Statenvertaling verwijzen 14 Bijbelplaatsen naar Spreuken 1:20, namelijk uit de Bijbelboeken Genesis, 1 Samuël, Job, Psalmen, Spreuken, Hooglied, Jeremia, Obadja, Evangelie naar Johannes en Brief aan de Romeinen.

Genesis 45:2. *'En hij verhief zijn stem met wenen, zodat het de Egyptenaren hoorden, en dat het Faraö's huis hoorde.'*

1 Samuël 2:3. *'Maakt het niet te veel, dat gij hoog, hoog zoudt spreken, dat iets hard uit uw mond zou gaan; want de HEERE is een God der wetenschappen, en Zijn daden zijn recht gedaan.'*

Job 40:10. *'Zie nu Behemoth, welken Ik gemaakt heb nevens u; hij eet hooi, gelijk een rund.'*

Psalm 49:3-4. *'Hoor dit, alle gij volken! Neemt ter ore, alle inwoners der wereld, zowel slechten als aanzienlijken, te zamen rijk en arm!'*

Spreuken 2:3. *'Ja, zo gij tot het verstand roept, uw stem verheft tot de verstandigheid.'*

Spreuken 8:1. *'Roept de Wijsheid niet, en verheft niet de Verstandigheid Haar stem?'*

Spreuken 8:22. *'De HEERE bezat Mij in het beginsel Zijns wegs, vóór Zijn werken, van toen aan.'*

Spreuken 9:1. *'De opperste Wijsheid heeft Haar huis gebouwd; Zij heeft Haar zeven pilaren gehouwen.'*

Hooglied 2:4. *'Hij voert mij in het wijnhuis, en de liefde is Zijn banier over mij.'*

Jeremia 31:7. *'Want zo zegt de HEERE: Roept luide over Jakob met vreugde, en juicht vanwege het hoofd der heidenen; doet het horen, lofzingt, en zegt: O HEERE! behoud Uw volk, het overblijfsel van Israël.'*

Obadja 1:21. *'En er zullen heilanden op den berg Sions opkomen, om Ezau's gebergte te richten; en het koninkrijk zal des HEEREN zijn.'*

Johannes 7:37. *'En op den laatste dag, zijnde de grote dag van het feest, stond Jezus en riep, zeggende: Zo iemand dorst, die kome tot Mij, en drinke.'*

Romeinen 10:21. *'Maar tegen Israël zegt Hij: Den gehelen dag heb Ik Mijn handen uitgestrekt tot een ongehoorzaam en tegensprekend volk.'*

We hebben de volgende opmerkingen: Uit al deze verwijsteksten, zowel positief getoonzet als ook negatief, wordt duidelijk dat er in God een volheid is van genade voor verloren zondaren maar ook een volheid van toorn voor alle ongelovigen en die Hem blijvend tegenstaan. Dat onze God in Christus Jezus maar blijft roepen en smeken tot mensenkinderen dat wij ons toch aan Hem gewonnen geven. Werkelijk, er is bij Hem leven in overvloed en tot in eeuwigheid; maar alleen voor allen die op Hem vertrouwen en zich aan Hem toevertrouwen.

We zien dat tot uiting komen in bijvoorbeeld de meervoudsuitgang in het Hebreeuws bij onze tekst, Opperste Wijsheid en Behemot in Job 40. Dat blijkt ook uit de woorden van Christus en van de apostel Paulus in het Nieuwe Testament. Zo is er alle reden om onze God te voet te vallen maar we moeten ook weten wat we doen, indien we als "slechten", "spotters" en "zotten", degenen die in het vervolg van dit gedeelte genoemd worden, Zijn stem ongehoorzaam zijn en weigeren ons te bekeren.

VERTALINGEN EN TEKSTGETUIGEN. Omdat men voor de exegese van een tekst veel kan leren van gebruikte vertalingen, is het goed diverse vertalingen, zo nodig met transcriptie, onderling met elkaar te vergelijken en daar conclusies uit te trekken.

Transcriptie	Ch ^{ao} kmw ^{oot} b ^a chw ^{oets} t ^{aar} oo ⁿⁿ aa ^h b ^{aar} e ^{ch} oo ^{bw} oot t ^{tt} ee ⁿ qw ^{oo} l ^{aa} ch
Werkvertaling	De Opperste Wijsheid roept luid buiten; op de pleinen verheft Zij Haar stem.
Septuaginta	σοφία ἐν ἐξόδοις ὑμνεῖται ἐν δὲ πλατείαις παρρησίαν ἄγει
Transcriptie	Sofia ev exodois umneitai ev de plateiais parrèsian agei.
Vertaling	Wijsheid zingt in uitgangen lof en spreekt vrijmoedig in straten.
Vulgata	sapientia foris praedicat in plateis dat vocem suam
Vertaling	De wijsheid predikt op marktpleinen, in straten verheft zij haar stem.
Franse vert.	La Sagesse, au-dehors, va clamant, le long des avenues elle donne de la voix.
Vertaling	De Wijsheid gaat luid roepend naar buiten, langs de lanen laat Zij Haar stem horen.
Duitse vert.	Die Weisheit klagt draußen und läßt sich hören auf den Gassen.
Vertaling	De wijsheid klaagt buiten en laat zich horen op de straten.
Engelse KJV	Wisdom crieth without; she uttereth her voice in the streets: {Wisdom: Heb. Wisdoms, that is, Excellent wisdom}
Vertaling	Laat (uitmuntende) Wijsheid buiten roepen, laat ze Haar stem in de straten uiten.
American SV	Wisdom crieth aloud in the street; She uttereth her voice in the broad places;
Vertaling	Laat Wijsheid luid roepen in de straat; laat Zij Haar stem uiten in de uitgestrekte plaatsen.
Geneva Bible	Wisdom cryeth without: she vttereth her voyce in the streetes.
Vertaling	Laat Wijsheid buiten roepen, laat ze Haar stem in de straten uiten.
Statenvertaling	De opperste Wijsheid roept overluid daarbuiten; Zij verheft Haar stem op de straten.
Herziene SV	Buiten roept de hoogste Wijsheid luid, op de pleinen laat Zij Haar stem klinken.
Nieuwe Vert.	De Wijsheid roept luide op de straat, op de pleinen verheft zij haar stem,
Leidse vertaling	De wijsheid predikt op de straten, doet haar stem op de pleinen horen;
Nw. Bijbelvert.	Wijsheid roept in de straten, over de pleinen klinkt haar stem.
Het Boek	De wijsheid is niet moeilijk te vinden en wordt als het ware van de daken geschreeuwd.
Naardense BV	De wijsheid jammert op de straten,-op de pleinen laat zij haar stem horen.
Willibrord vert.	De wijsheid roept luidkeels, buiten op straat, en zij verheft haar stem op de pleinen.

Bij deze vertalingen heb ik de volgende opmerkingen:

1. In het tekstkritisch apparaat van Biblia Hebraica wordt voorgesteld om het woord תרנה, t^{aar}ooⁿⁿaa^h, te vervangen door בחוצות, b^achw^{oets}sw^{oot}, naar analogie van het veronderstelde woord in de Septuaginta, en betekent dan “op de straten”. Maar daartoe is geen enkel noodzaak. Het zou alleen een aanpassing betekenen aan onze gedachte over deze tekst maar niet conform de Hebreeuwse tekst zijn.

2. De Septuaginta brengt in haar vertaling niet onder woorden Wie met de Wijsheid bedoeld is, zoals in de Biblia Hebraica wel het geval is door middel van de meervoudsuitgang in het woord חכמות, maar gebruikt het enkelvoud van het woord σοφία, dat in het Grieks en in de hellenistische denkwereld een heel andere waarde heeft dan het woord חכמות.

Daarbij heeft de Septuaginta de pluralis, meervoud, in het Hebreeuws, חכמות, vervangen door een singularis, enkelvoud en is daarmee niet conform het Hebreeuws.

De weergave van ἐξόδοις in de Septuaginta, dat vertaald is met “uitgangen”, dekt niet het Hebreeuwse woord בחוץ, b^achw^{oets}, “buiten”. De Wijsheid staat niet bij de uitgangen van een stad maar buiten, namelijk in de wijde ruimte buiten de deur; dus overall.

Wel heeft de Septuaginta de oorspronkelijke betekenis van het Hebreeuwse woord תרנה, t^{aar}ooⁿⁿaa^h, afgeleid van het werkwoord רנן, raanan, “jubelen” of “klagen”, letterlijk weergegeven met ὑμνεῖται.

3. De Vulgata laat duidelijk uitkomen dat de roep of prediking van de Wijsheid in het openbare leven plaatsvindt. De weergave is correct.

4. De Franse Vertaling geeft met hoofdletters duidelijk aan, dat de Wijsheid van Goddelijke oorsprong is.

Deze Vertaling maakt net als Vulgata duidelijk, dat de roep van de Wijsheid voor alle mensen bestemd is. De weergave is tamelijk correct.

5. Waarom de Duitse Vertaling het roepen van de Wijsheid met “klagen” weergeeft, is niet duidelijk; of het zou moeten zijn omdat Haar roepen een onverschillige en minachtende reactie oplevert van de geroepenen. Maar dat is geen kwestie van vertalen maar van exegetiseren!

Deze Vertaling maakt niet duidelijk dat de Wijsheid van Goddelijke oorsprong is.

6. Wat de drie Engelse vertalingen (King James Version, American Standard Version en Geneva Bible) betreft, heb ik de volgende opmerkingen. Alle drie gebruiken in hun weergave geen indicatief maar een conjunctief, hetgeen ik in de vertaling tot uiting heb gebracht. Dat maken deze Vertalingen vrij vlak; mede veroorzaakt door het woord “uttereth”.

De King James Version verklaart het in de Biblia Hebraica gebruikte meervoud van חכמות als “excellent wisdom” maar niet als zijnde van Goddelijke oorsprong.

In tegenstelling tot de King James Version laat de American Standard Version via hoofdletters wel uitkomen dat deze Wijsheid van Goddelijke oorsprong is.

De Geneva Bible is een kopie van de King James Version in haar weergave.

7. Wat de acht door mij geraadpleegde Nederlandse Vertalingen (Statenvertaling, Herziene Statenvertaling, Nieuwe Vertaling, Leidse Vertaling, Nieuwe Bijbelvertaling, Het Boek, Naardense Bijbelvertaling en Willibrordvertaling) betreft, er zijn onderling nogal verschillen. De Statenvertaling, Herziene Statenvertaling en Nieuwe Vertaling laten in hun weergave van de Hebreeuwse tekst uitkomen dat de Wijsheid van Goddelijke oorsprong is. De overige vijf vertalingen doen dit helaas niet.

De Statenvertaling laat uitkomen dat de Wijsheid in het openbaar en met luide stem optreedt.

Dat doet de Herziene Statenvertaling ook, al geeft deze Vertaling de meervoudsuitgang in de Biblia Hebraica חכמות weer met “de hoogste Wijsheid”.

De Nieuwe Vertaling is vrijwel gelijk aan de Statenvertaling.

De Leidse Vertaling heeft de weergave dat de wijsheid “predikt” net als de Vulgata.

In de Nieuwe Bijbelvertaling ontbreekt de weergave dat de wijsheid in het openbaar luid roept.

Het Boek geeft zoals gebruikelijk een parafraze en niet de tekst van Biblia Hebraica.

Waarom de Naardense Bijbelvertaling conform de Duitse vertaling het woord “jammeren” gebruikt in plaats van “luid roepen” is de vraag. Wellicht omdat het roepen van de wijsheid een onverschillige en minachtende reactie oplevert bij de groepen omstanders. Maar dat is een kwestie van exegetiseren en van gemaakte keuze!

De Willibrordvertaling geeft weer dat de wijsheid openbaar en met luide stem van zich laat horen.

Resumerend blijkt dat weinige vertalingen in hun weergave laten uitkomen dat de Wijsheid van Goddelijke oorsprong is. Vaak is de weergave van de Hebreeuwse Masoretische tekst in de Biblia Hebraica niet correct en onvolledig met een verwisseling van pluralis in singularis, terwijl enkele vertalingen meer exegetiseren dan vertalen.

WOORDSTUDIE VAN-
UIT HET HEBREEUWS

In dit onderdeel van mijn studie over dit vers geven we een filologische studie van diverse Hebreeuwse woorden en hun betekenis weer in verband met het Bijbelboek Spreuken. Voor de symboliek van de verschillende consonanten verwijzen we naar de bij de exegeese van de bij Spreuken 1:18 genoemde pagina's.

חכמות

De eerste consonant is ח, Cheth. Het vocaalteken onder deze consonant is Qameets. Omdat dit vocaalteken in een gesloten lettergreep staat is deze Qameets een Qameets Chatoef en heeft daarom een korte o-klank, getranscribeerd weergegeven als ^{ao}. Het accentteken voor dit vocaalteken is Dhi als teken van onderscheid. De tweede consonant is כ, Kaf. Het schriftteken onder deze consonant is

Sjewa Quiescens. De derde consonant is ם, Mem. De vierde consonant is ן, Waw. Het vocaalteken boven deze consonant is Cholem, een oo-klank. Deze consonant wordt in dit geval niet uitgesproken. De vijfde consonant is ף, Tau. De transcriptie is ch^{ao}kmw^{oot} en betekent: “wijsheden”.

Letterlijk betekent dit woord: “wijsheden”. Het is de pluralis van חכמה, ch^{ao}km^{aa}h, Wijsheid. In deel II van deze studie bij de “Inleiding op Spreuken” heb ik er genoegzaam over geschreven, zodat ik een en ander niet ga herhalen. In ieder geval is het opvallend hoe vaak dit Nomen voorkomt met allerlei derivaten en betekenissen. Ik verwijs in dat verband slechts naar het “Addendum bij Hoofdstuk 9”, pag. 28-32 voor een overzicht en de diverse Bijbelplaatsen in het Oude Testament waar dit Nomen voorkomt.

De stam van dit Nomen is חכם, Ch^{aa}k^am. Het daarvan afgeleide Nomen is חכמה en heeft in de singularis een vrouwelijke uitgang, weergegeven met de consonant ה na de stam. De pluralis van dit Nomen heeft derhalve ook een vrouwelijke uitgang, gevormd door de consonanten ות na de stam, dus חכמות. In het algemeen zijn zogenaamde abstracta vrouwelijk zoals het begrip צדקה, ts^{ed}aaq^{aa}h, “rechtvaardigheid”; en dus ook “wijsheid”. Het woord komt 39x voor in het Bijbelboek Spreuken.

Zeker kan ook een mens wijs zijn, maar de wijsheid, die hij heeft en gebruikt, is naar Oudtestamentisch begrip altijd van God afkomstig. Tevens is het een feit dat deze Wijsheid als een Persoon wordt voorgesteld in het bijzonder in het Bijbelboek Spreuken. Naar mijn overtuiging is deze Goddelijke Persoonlijke Wijsheid Gods Zoon, Jezus Christus; en zeer zeker wanneer we het Nieuwe Testament erbij betrekken. Christus getuigt dit van Zichzelf. De vorm van dit woord komt tevens voor in Psalm 49:4 en Spreuken 9:1. Zie verder hoofdstuk 12 van mijn studie, pag. 77-90.

בְּחוּץ

De eerste consonant is ב, Beth. Het vocaalteken onder deze consonant is Patach, een a-klank. Het schriftteken in het midden van deze consonant is Dagesj Lene, die niet wordt uitgesproken. De tweede consonant is ף, Cheth. Het accentteken onder deze consonant is Munah, dat een conjunctieve verbinding vormt met de volgende consonanten. De derde consonant is ן, Waw. Het vocaalteken in het midden van deze consonant is Soereq, een oe-klank. De ן wordt dan niet uitgesproken. De vierde consonant is ץ, Slot-Tsade. De transcriptie is b^{ach}w^{oets}, en de betekenis “buiten”.

Dit Nomen is een samengesteld woord, bestaande uit de Praepositie of voorzetsel ב; het lidwoord ה, dat we nog kunnen zien in het vocaalteken onder ב, waarbij de rest is weggefallen door elisie of uitstoting; en het woord חוץ, choets. Letterlijk betekent dit Nomen “buiten”, dat wil zeggen: buiten de deur; in het algemeen wat buiten het huis is; wat buiten de stad ligt; straat, steeg; een stadsdeel waar vreemden wonen; een soort getto, achterbuurt of achterstandswijk waar bepaalde meestal arme bewoners, vrijwillig en later gedwongen, bivakkeren. Deze vorm komt verder voor in Spreuken 7:12, 22:13 en 24:27.

Een heel droevig voorbeeld: In de Tweede Wereldoorlog werden door de bezettende Duitse overheid Joden gedwongen verhuisd naar een bepaald stadsdeel, het zogenaamde Jodengetto, om ze op die manier makkelijker te kunnen deporteren naar vernietigingskampen. Helaas gebeurt dat nog bij andere groepen mensen waarbij ras of godsdienst het criterium vormt. Hoe dan ook, onze tekst zegt dat de Opperste Wijsheid deze mensen van wat ras of godsdienst ook, die door iedereen worden geminacht en verstoten, opzoekt en hen tot Zich wil roepen. Immers, Christus verstoot niemand die aan Zijn roepstem gehoor geeft. Hij wil ook hen zalig maken.

תְּרִנָּה

De eerste consonant is ף, Tau. Het schriftteken in het midden van deze consonant is Dagesj Lene, die niet wordt uitgesproken. Het vocaalteken onder deze consonant is Qameets, een aa-klank. De tweede consonant is ך, Resj. Het vocaalteken dat links boven deze consonant staat is Cholem, een oo-klank. Het accentteken onder deze consonant is Atnaach als teken van onderscheid. De derde consonant is ן, Nun. Het schriftteken in het midden van deze consonant is Dagesj Forte, in dit geval een verdubbelingspunt en als teken van Elisie, omdat een consonant in de vervoeging van dit verbum is weggefallen. De vierde consonant

is הָ, He. De transcriptie is: t^{aa}r^{oo}nn^{aa}h en de betekenis “zij roepen luid”.

Dit woord komt van een verbum of werkwoord met als stam הָנַן, r^{aa}n^{aa}n. Het staat in de qalvorm, zogenaamd imperfectum, derde persoon pluralis (meervoud) femininum (vrouwelijk). Met andere woorden: met die “zij” is de Opperste Wijsheid bedoeld, die in het Hebreeuws ook in het meervoud staat in de vrouwelijke vorm. Het woord betekent in de qalvorm: “luid roepen”; een doordringend geluid geven zoals bijvoorbeeld van een telefoon of wekker. In wezen is het een alarmkreet, een “wake-up call”. Soms heeft het in deze vorm de betekenis van “jubelen” maar ook van “jammeren” (zie Jesaja 5:21; 49:13; Jeremia 7:27-28; 9:22; Klaagliederen 2:19; Ezechiël 2:3-5; Amos 5:10, 13).

Het Hebreeuwse woord הָנַן heeft inderdaad deze twee betekenissen, zowel “jubelen” als “jammeren”. Met het woord ὑμνεῖται kiest de Septuaginta voor “jubelen” en benadrukt daarmee het luide roepen van de Opperste Wijsheid. De Duitse Vertaling en Naardense Bijbelvertaling gaan in hun weergave in de richting van “jammeren”. Ook dat geeft een goede zin wanneer we letten op wat de roep van de Opperste Wijsheid in het vervolg van Spreuken 1 uitwerkt. Natuurlijk is dat meer een zaak van interpretatie van de tekst. Zie verder Spreuken 8:3.

בְּרַחֲבוֹתַי

De eerste consonant is בּ, Beth. Het schriftteken in het midden van deze consonant is Dagesj Lene, die niet wordt uitgesproken. Het vocaalteken onder deze consonant is Qameets, een aa-klank. Het accentteken onder deze consonant rechts van het vocaalteken is Silluq als bijklemtoon. De tweede consonant is ר, Resj. Het schriftteken onder deze consonant is Sjewa Mobile, een toonloze e-klank. De derde consonant is ח, Cheth. Het vocaalteken links boven deze consonant is Cholem, een oo-klank. De vierde consonant is בּ, Beth. De vijfde consonant is ו, Waw, terwijl deze consonant niet wordt uitgesproken. Het vocaalteken boven deze consonant is weer Cholem, een oo-klank. De zesde consonant is ת, Tau. De transcriptie is: b^{aa}r^ech^{oo}bw^{oo}t en de betekenis is “op de pleinen”.

Dit woord is samengesteld uit בּ, be, ה, ha, en רַחֲבוֹתַי, rechobwot. בּ is een Praepositie of voorzetsel. ה is een lidwoord. We vinden dat terug in de Qameets onder de בּ als gevolg van het feit dat er in het Hebreeuws geen Dagesj Forte kan staan in de ר, Resj. En het woord רַחֲבוֹתַי, rechobwot, kennen we uit de benaming Rehoboth in Genesis 10:11; 26:22; 36:37 en 1 Kronieken 1:48. Voor onze tekst is Genesis 26:22 van belang. Het is de geschiedenis van de twist van de herders van Gerar met de herders van Izak over waterputten voor het vee. Maar over de put Rehoboth twistten ze niet. Daarom gaf Izak deze put de naam Rehoboth en zeide: ‘Want nu heeft ons de HEERE ruimte gemaakt’. Het woord רַחֲבוֹתַי betekent dus: ruime, open plaatsen van een stad of van een belangrijk gedeelte van een stad zoals bedoeld voor vergaderingen, proclamaties, klaagzangen, gesprekken en sociaal leven. Het woord “pleinen” dekt dus de betekenis van dit woord. Zie verder voor de vorm van dit woord Spreuken 5:16 en 7:12.

תִּתֵּן

De eerste consonant is ת, Tau. Het schriftteken in het midden van deze consonant is Dagesj Lene die niet wordt uitgesproken. Het vocaalteken onder deze consonant is Chireq, een i-klank. De tweede consonant is wederom ת. Het schriftteken in het midden van deze consonant is Dagesj Forte ten teken dat er een consonant is weggevallen door Elisie. Het vocaalteken onder deze consonant is Tsere, een ee-klank. Het accentteken naast dit vocaalteken is Mercha als samenvoegend teken. De derde consonant is ן, Slot-Nun. De transcriptie is: t^{tt}eeⁿ en de betekenis “zij geeft”.

Dit woord is afgeleid van het verbum נתן, N^{aa}t^{aa}n, geven. Het staat in de qalvorm en is een imperfectum, derde persoon femininum singularis (enkelvoud). Onderwerp is “Haar stem” en bedoeld is dan “de stem van de Wijsheid”. נתן is een werkwoord dat heel vaak in het Oude Testament voorkomt, waaronder 34x in Spreuken. Deze woordvorm komt tevens voor in Spreuken 4:9 en 8:1.

קוֹלָהּ:

De eerste consonant is ק, Qof. De tweede consonant is ו, Waw. Het vocaalteken boven deze consonant is Cholem, een oo-klank, waarbij de ו niet wordt uitge-

sproken. De derde consonant is ל, Lamed. Het vocaalteken onder deze consonant is Qameets, een aa-klank. Het schriftteken naast dit vocaalteken is Silluq. Dit teken vormt altijd een combinatie met de Sof Passuq. De vierde consonant is ך, met als schriftteken in het midden van deze consonant de zogenaamde Mappiq, om aan te geven dat deze ך op het einde van het vers hoorbaar is en uitgesproken wordt als ch. Deze consonant wordt gevolgd door Sof Passuq of het Pausateken (:) om aan te geven dat hiermee het einde van het vers is bereikt. De transcriptie van dit woord is qw^{oo}l^{aa}ch en betekent "Haar stem".

Dit woord is samengesteld uit het Nomen לך, qwool, en een suffix of achtervoegsel. Het staat in een status constructus vorm, masculinum singularis. Het suffix is derde persoon singularis. Het woord betekent "geluid" of "stem". De vorm van dit woord komt ook voor in Spreuken 8:1.

DE SCHAT AAN SCHRIFT- TUURLIJKE KENNIS. Vanuit het geheel van de Heilige Schrift zijn onderstaande teksten welke behoren bij Spreuken 1:20 van belang. Daarbij hebben we de volgende opmerkingen.

Spreuken 8:1-5. *'Roept de Wijsheid niet, en verheft niet de Verstandigheid Haar stem? Op de spits der hoge plaatsen, aan den weg, ter plaatse, waar paden zijn, staat Zij; Aan de zijde der poorten, voor aan de stad, aan den ingang der deuren roept Zij overluid: Tot u, o mannen! roep Ik, en Mijn stem is tot de mensenkinderen. Gij slechten! verstaat kloekzinnigheid, en gij zotten! verstaat met het hart.'*

Spreuken 9:3. *'Zij heeft Haar dienstmaagden uitgezonden; Zij nodigt op de tinnen van de hoogten der stad.'*

Mattheüs 13:54. *'En gekomen zijnde in Zijn vaderland, leerde Hij hen in hun synagoge, zodat zij zich ontzetten, en zeiden: Van waar komt Dezen die wijsheid en die krachten?'*

Lukas 11:49. *'Waarom ook de Wijsheid Gods zegt: Ik zal profeten en apostelen tot hen zenden, en van die zullen zij sommigen doden, en sommigen zullen zij uitjagen.'*

Johannes 7:37. *'En op den laatsten dag, zijnde de grote dag van het feest, stond Jezus en riep, zeggende: Zo iemand dorst, die kome tot Mij en drinke.'*

1 Korinthe 1:24. *'Maar hun, die geroepen zijn, beiden Joden en Grieken, prediken wij Christus, de kracht Gods, en de wijsheid Gods.'*

1 Korinthe 1:30. *'Maar uit Hem zijt gij in Christus Jezus, Die ons geworden is wijsheid van God, en rechtvaardigheid, en heiligmaking, en verlossing.'*

Kolossensen 2:3. *'In Denwelken al de schatten der wijsheid en der kennis verborgen zijn.'*

1. We merken in deze Bijbelplaatsen de parallellen op tussen de eerste rede van de Wijsheid in Spreuken 1:20-33 en de tweede rede in Spreuken 8:1-36.

2. Tevens is duidelijk dat met de Wijsheid in Spreuken, vergeleken met de passages uit het Nieuwe Testament, Christus bedoeld is, de Zoon van de levende God. Zie verder hoofdstuk 11 van het tweede deel van mijn studie met als titel "Het Bijbelboek Spreuken, en Christus", pag. 69-76.

UITLEG. Tot hiertoe zijn gewichtige zaken aan de orde gesteld. In onderstaande uitleg willen we zaken, die mogelijkerwijs wat onderbelicht zijn, verduidelijken. Tegelijkertijd gaan we nader in op belangrijke onderwerpen over "Christus en het Bijbelboek Spreuken" en over "Hypostase en Personificatie", waarover we eerder schreven in de hoofdstukken 11 en 18 van deze studie en die met onze tekst en het verband van Spreuken 1:20-33 verband houden. In bovenstaande introductie op deze exegese van Spreuken 1:20 heb ik reeds gesteld dat voor mij Christus de Wijsheid van het Bijbelboek Spreuken is. Omdat vers 21 het vervolg is van vers 20, besteed ik nu aandacht aan de Opperste Wijsheid, terwijl ik in vers 21 aandacht besteed aan het roepen van deze Opperste Wijsheid en waar Zij roept.

1. Ik wijs eerst op het chiasme in Spreuken 1:20-33. Spreuken 1:20-21 begint met een introductie van Vrouwe Wijsheid. Spreuken 1:22-27, waarin de Wijsheid in eerste instantie spreekt, correspondeert met Spreuken 1:28-33, waarin de Wijsheid in tweede instantie spreekt. Spreuken 1:22-23a correspondeert met Spreuken 1:32-33, waarin we een overzicht en vermaningen vinden van de Wijsheid. Spreuken 1:23b-c correspondeert met Spreuken 1:31, waarin de Wijsheid Haar

hoorders voor een allesbeslissende keuze stelt. Spreuken 1:24-25 correspondeert met Spreuken 1:29-30 en omschrijft wat de oorzaak voor de Wijsheid is om dwazen aan hun lot over te laten. Spreuken 1:26 correspondeert met Spreuken 1:28 waarin de Wijsheid antwoord geeft op de plicht, die de dwazen hadden moeten doen: roepen en zoeken. Ten slotte tekent Spreuken 1:27 wat het lot is van dwazen, die de roepstem van de Wijsheid verachten, namelijk hun eeuwige verwoesting.

2. We kunnen het Bijbelboek Spreuken niet isoleren uit het Oude Testament noch uit het Nieuwe Testament. Dan doen we aan de eenheid van de Bijbel schromelijk tekort. We herhalen dan de ketterij van Marcion uit de Vroege Kerk en zetten de deur open voor allerlei vormen van antisemitisme. Dit is voor mij een principiële theologische keuze en vormt het hart van de Christelijke Kerk. Augustinus zei al: "In veteri (sc. testamento) novem latet et in novo vetus patet", en ook: "In veteri testamento est occultatio novi, in novo testamento est manifestatio veteris." Met andere woorden: Het Oude Testament is verborgen in het Nieuwe Testament en in het Nieuwe wordt het Oude Testament duidelijk. Dat geldt derhalve ook voor het Bijbelboek Spreuken in het algemeen en voor de Wijsheid in het bijzonder.

3. In hoofdstuk 11 noemde ik een aantal Bijbelpassages zoals Mattheüs 11:19b, 12:42, 23:34; Lukas 11:49; Johannes 1:1-4; 1 Korinthe 1:17-31; Kolossensen 1:15-17, 2:3; en Openbaring 3:14. Deze passages heb ik daar ook verklaard. Dat ga ik nu niet herhalen. Maar ik heb toen duidelijk gemaakt dat deze plaatsen verwijzen naar Christus als de Wijsheid in het Bijbelboek Spreuken. In de wetenschap worden de begrippen "Personificatie" en "Hypostase" als stijlfiguren beschouwd. Er wordt onderscheid gemaakt tussen basale, synecdochetische, collectieve en typische Personificatie. Ik noem in hoofdstuk 18 daarvan een aantal Bijbelse voorbeelden. Het begrip "Hypostase" heeft behalve als stijlfiguur ook een filosofische en religieuze lading vanuit de hellenistische cultuur. Een en ander heb ik nader verklaard in dit achttiende hoofdstuk.

4. Ondanks dat de Israëliet zich liever niet uitdrukt in abstracte taal zoals wij maar liever deze abstracties uitdrukte in personen van vlees en bloed, zoals bijvoorbeeld in Psalm 85:11 en Jesaja 59:14 het geval is, meen ik toch dat dit met de Wijsheid waarover Spreuken schrijft niet het geval is. Gelet op het geheel van Spreuken en vooral de hoofdstukken 8 en 9 en op het geheel van het Nieuwe Testament, ga ik persoonlijk met gegronde redenen uit van het begrip "Persoon" in plaats van "Personificatie" en "Hypostase" en ik ben het eens met de uitleg van Hebreë 1:3 bij Wilhelmus à Brakel, Redelijke Godsdienst, deel I, pag. 111, waar hij schrijft: "Als het woord ὑποστασις van een verstandige zelfstandigheid gezegd wordt, dan betekent het een persoon. Daardoor verstaan wij eene levende, verstandige, onmededeelbare, niet van een ander ondersteunde, geen deel van een ander, op zichzelf bestaande zelfstandigheid". En hij concludeert: Zo "is de Persoon Christus ... in de gestalte, dat is, wezen, natuur, vorm Gods, zoodat Hij Gode even gelijk was". Een gezaghebbend commentaar als Matthew Henry stelt, terwijl hij Job 38:36, Psalm 75:3, Jesaja 1:18 en Efeze 3:10 citeert, dat "Christus Zelf is wijsheid, is wijsheden, want in Hem zijn al de schatten van de wijsheid en van de kennis verborgen, en Hij is het middelpunt van alle goddelijke openbaring". Werkelijk, Jezus Christus is geen verbeelding, ook geen persoonsverbeelding, maar Persoon, God Zelf. En als Persoon is Hij de Wijsheid.

5. *'De opperste Wijsheid roept overluid daar buiten; Zij verheft Haar stem op de straten'*. Hoor! De Persoon van de Wijsheid spreekt! Nadat de vader zijn zoon gewaarschuwd heeft tegen de verleidingen van de satan (Spreuken 1:8-19), nodigt nu de Opperste Wijsheid ons overluid (Spreuken 1:20-33). Er worden in het Bijbelboek Spreuken vier soorten "vrouwen" genoemd. De eerste is Vrouwe Wijsheid zoals we die vinden in Spreuken 1:20-33; 3:13-20; 4:5-9; 7:4; 8:1-36; 9:1-6. De tweede vrouw is Vrouwe Dwaasheid zoals we die vinden in Spreuken 9:13-18. De derde is de vrouw, die door de band van het huwelijk met één man verbonden is zoals we die vinden in Spreuken 5:15-19. En de vierde vrouw is de vreemde vrouw zoals we die vinden in Spreuken 2:16-19; 5:1-14, 20; 6:24-35; 7:25-27.

6. De Opperste Wijsheid in onze tekst is niet de wijsheid in de schepping van de wereld door God; noch de bezieling door God in de menselijke natuur; noch de wet van Mozes, die God gaf aan de kinderen Israëls; noch de openbaring van Gods wil in het algemeen, zoals ons die is overgeleverd in de Heilige Schrift; noch het Evangelie en de bediening ervan in het bijzonder; maar onze HEERE Jezus Christus, de Zoon van God Zelf. Diverse Engelse commentaren, die vooral praktisch gericht zijn, bevestigen dat. Hij nodigt met al de volheid van Zijn Goddelijk gezag en genade. Ja, Hij roept overluid, niet in de tempel, maar buiten op de straten (zie Psalm 49:2-3; Spreuken 8:1-4; Jesaja

11:2; 61:1-2; Mattheüs 11:19; 13:1-9; 23:37; Johannes 7:28, 37-39; 18:20-21). Want het citaat uit Johannes 7 beantwoordt niet alleen aan de bezielende en uitnodigende vermaning van onze tekst maar ook aan Zacharia 13:1 en aan Jesaja 55:1-3; profetieën uit de eigen mond van onze Zaligmaker door de Heilige Geest.

7. Deze uitnodiging is in elk geval door de Heilige Geest persoonlijk aan uw en mijn adres gericht. Elke andere verklaring dan deze gaat aan de belofte van onze tekst volkomen voorbij. Want alleen de Geest van de Opperste Wijsheid, Christus Jezus, kan aan anderen een bepaalde vorm van wijsheid geven. Daarop wijzen de Nieuwtestamentische citaten onder punt 3 genoemd. Juist het feit dat het substantivum in de pluralis חכמות verbonden wordt met een verbum in de singularis תתן en קולה wijst op Hem, Die de Wijsheid Gods is, in Wie alle schatten der wijsheid en der kennis verborgen is. Werkelijk, Hij is de Wijsheid van de alleen wijze God. Zo is er een verbinding tussen de eeuwige ongeschapen Wijsheid van de Vader, Die als de Opperste Wijsheid op straten en pleinen niets liever doet dan zondige mensenkinderen tot God te trekken en reeds een voorafschaduwing is van Zijn optreden in het Nieuwe Testament onder Israël en de volken. Hij is elk moment van de dag bezig om door middel van Zijn werken en woorden alle mensen tot de kennis van Zijn waarheid te nodigen. Helaas gaan “slechten”, “spotters” en “zotten” (Spreuken 1:22) niet op Zijn bezielende uitnodiging in. Ze verachten de Zoon en de Vader maar roepen door hun ongeloof en de verharding van hun hart Gods strenge oordeel over zich in (Spreuken 1:24-32).

8. ‘De opperste Wijsheid roept overluid daar buiten; Zij verheft Haar stem op de straten’. De Opperste Wijsheid, Christus Jezus wil gehoord worden. Zelfs overluid. Niet in verborgen plaatsen en ondergronds. Zij fluistert niet in de oren van uitverkoren gelovigen maar in openbare plaatsen. Iedereen mag horen wat Zij te bieden heeft. Iedereen mag luisteren naar Haar waarheden van eeuwig leven. Overal waar een menigte mensen zich ophoudt. Op straat, in het openbaar, in de poorten, de plaatsen waar recht gesproken wordt, in elk deel van de stad. Zo heeft Christus Jezus Zijn Bergrede en al Zijn gelijkenissen gesproken tot het volk en op het tempelplein, tot tollenaars en Schriftgeleerden, tot Jood en heiden. Niemand was van Zijn onderwijs uitgesloten. Zie ook Mattheüs 10:27; Lukas 14:21. Vers 21 werkt vers 20 verder uit.

TOEPASSING. Met Spreuken 1:20 begint Salomo het derde gedeelte van Spreuken 1:20-33. We hebben reeds het nodige in het voorafgaande onder woorden gebracht. We wijzen met het onderstaande nog op een aantal zaken, die we slechts zijdelings hebben genoemd.

1. Het is in de Oudtestamentische wetenschap nogal omstreden wanneer we het Hebreeuwse woord חכמות vertalen met “Opperste Wijsheid”, zoals de Statenvertaling doet alsof deze een Persoon is die Salomo hier sprekend invoert. Het zou eerder een stijfiguur zijn om met een sprekend beeld een zaak uit te drukken, die eigenlijk niet uit te drukken valt; een soort Prosopopoeia dus en bedoeld om anderen te overtuigen waarover we elders in deze studie hebben geschreven (pag. 268, 273, 283, 289-290 en 304). Of dit woord zou te verklaren zijn als een eigenschap van God, waardoor Hij dingen tot stand gebracht heeft. Of dit woord zou een eigenschap zijn van mensen die enthousiast vertellen wat ze ervaren hebben en dat graag met anderen willen delen. Maar het kan zeker niet de omschrijving zijn van de Zoon van God, de HEERE Jezus Christus. Toch beweer ik het tegendeel en niet alleen in mijn studie, de hoofdstukken 11 en 18. Naar mijn idee blijft het dan verborgen wanneer men vanuit het geheel van de Heilige Schrift in deze Opperste Wijsheid niet de Zoon van God ziet in Oudtestamentische gestalte. Enigszins is dit te vergelijken met een moeder, die zwanger is van haar kind. Het is nog verborgen maar de moeder weet het wel.

2. Wie de opschriften van de zeven brieven aan de zeven Klein-Aziatische gemeenten leest – Johannes heeft ze moeten opschrijven in opdracht van de verhoogde en verheerlijkte Christus! – komt onder de indruk van de titels die aan Christus worden gegeven:

- Christus houdt de zeven sterren in Zijn rechterhand en wandelt in het midden van de zeven gouden kandelaren (Brief aan Efeze, Openbaring 2:1-7);
- Christus is de Eerste en de Laatste, Die dood geweest is, en weer levend is geworden (Brief aan Smyrna, Openbaring 2:8-11);
- Christus heeft het tweesnijdend scherp zwaard (Brief aan Pergamus, Openbaring 2:12-17);
- Christus heeft ogen als een vlam vuur en Zijn voeten zijn blinkend koper gelijk (Brief aan Thyatire, Openbaring 2:18-29);

- Christus heeft de zeven geesten Gods, en de zeven sterren (Brief aan Sardis, Openbaring 3:1-6);
- Christus is de Heilige, de Waarachtige, Die de sleutel van David heeft, Die opent en niemand sluit, en Hij sluit en niemand opent (Brief aan Filadelfia, Openbaring 3:7-13);
- Christus is de Amen, de trouwe en waarachtige Getuige, het Begin der schepping Gods (Brief aan Laodicea, Openbaring 3:14-22).⁵⁹

3. Bezien we een selectie in de Evangeliën van Bijbelplaatsen van datgene wat over of door Christus is gezegd, merken we onderstaande op:

- De opgestane Zaligmaker zegt tot Zijn discipelen: Ik ben met ulieden (=Immanuël), al de dagen, tot de voleinding der wereld. Amen. (Mattheüs 1:23; 28:20)
- Johannes de Doper zegt van Christus: Zie, het Lam Gods, Dat de zonde der wereld wegneemt. (Johannes 1:29)
- Tot de Samaritaanse vrouw antwoordt Christus op haar vraag naar de Messias: Ik ben het, Die met u spreek. (Johannes 4:26)
- Tot Zijn bevreesde discipelen in de storm op zee verschijnt Christus, wandelend op het water, en vertroost hen met: Ik ben het; zijt niet bevreesd. (Johannes 6:20)
- Tot de Joden, die niet in Hem geloofden, getuigt Christus: Ik ben het Brood des levens. (Johannes 6:48)
- En wederom: Ik ben dat levende Brood, dat uit den hemel nedergedaald is; zo iemand van dit Brood eet, die zal in der eeuwigheid leven. En het Brood, dat Ik geven zal, is Mijn vlees, hetwelk Ik geven zal voor het leven der wereld. (Johannes 6:51)
- Op de laatste dag van het Loofhuttenfeest roept Christus in de tempel tot de Farizeën: Zo iemand dorst, die kome tot Mij, en drinke. (Johannes 7:37)
- Tot Schriftgeleerden en Farizeën spreekt Christus: Ik ben het Licht der wereld; die Mij volgt, zal in de duisternis niet wandelen, maar zal het licht des levens hebben. (Johannes 8:12)
- Wederom tot de Joden getuigt Christus van Zichzelf: Voorwaar, voorwaar zeg Ik u: Eer Abraham was, ben Ik. (Johannes 8:58)
- In Zijn onderwijs tot de Joden getuigt Christus: Ik ben de Deur; indien iemand door Mij ingaat, die zal behouden worden; en hij zal ingaan en uitgaan, en weide vinden. (Johannes 10:9)
- En wederom: Ik ben de goede Herder; de goede herder stelt zijn leven voor de schapen. (Johannes 10:11)
- Martha, de zuster van haar zo juist overleden broer Lazarus, wordt door Christus vertroost met: Ik ben de Opstanding en het Leven; die in Mij gelooft zal leven, al ware hij ook gestorven; (Johannes 11:25)
- Tot Zijn discipelen getuigt Christus in Zijn afscheidsgesprekken van Zichzelf: Ik ben de Weg. Niemand komt tot den Vader, dan door Mij. (Johannes 14:6)
- En wederom: Ik ben de Waarheid. Niemand komt tot den Vader, dan door Mij. (Johannes 14:6)
- En nog eens: Ik ben het Leven. Niemand komt tot den Vader, dan door Mij. (Johannes 14:6)
- En ten slotte: Ik ben de ware Wijnstok. (Johannes 15:1)

4. In het boek "Passie voor het Evangelie, Leven en werk van ds. G. Boer" las ik het volgende: "Boer begint bij de 'voorgescreven offers' in het Oude Testament (namelijk als hij over de verzoening spreekt; HJS). Het Nieuwe Testament is namelijk zonder het Oude Testament niet te verstaan. Volgens prof.dr. A.A. van Ruler geeft het Nieuwe Testament alleen maar 'verklarende kanttekeningen op het Oude Testament'. En dr. H.F. Kohlbrugge sprak tot zijn zoon: Wanneer je de Christus niet ontdekt in de eerste vijf bijbelboeken, zal Hij je ook in de andere bijbelboeken verborgen blijven."⁶⁰ Het is voor mij werkelijk onbegrijpelijk wanneer men in het licht van bovenstaande Bijbelplaatsen die met vele anderen te vermenigvuldigen zijn willens en wetens ontkent dat de Opperste Wijsheid in het Bijbelboek Spreuken Christus Jezus, Gods Zoon, is en als zodanig tot ons

⁵⁹ Zie ook Ds. J. Ojers, "De redenen van de Opperste Wijsheid, verklaard in de eerste negen kapitelen van Salomons Spreuken (1-9), in twee delen", Amsterdam, 1698, deel I, pag. 102-111.

⁶⁰ In dr.ir. J. van der Graaf, "Passie voor het Evangelie, Leven en werk van ds. G. Boer", Heerenveen, 2005, pag. 376-377.

spreekt; of men moet inderdaad stekeblind zijn.

5. De Persoon van de Opperste Wijsheid in het Bijbelboek Spreuken blijft mij altijd boeien, vooral wanneer ik Haar zie oplichten in het Nieuwe Testament in de Persoon van onze HEERE Jezus Christus, de Middelaar Gods en der mensen, de Wijsheid Gods en de Kracht Gods. In het licht van heel de Bijbel kom ik tot de conclusie dat Christus de Wijsheid in het Bijbelboek Spreuken is en ben ik ervan overtuigd dat ieder, die deze lijn veronachtzaamt, niet alleen aan het geheim van Spreuken voorbij gaat maar ook tegen het geheel van de Schrift ingaat. Ik word erin bevestigd wanneer ik boeken lees van orthodoxe predikanten, die in hun preken en geschriften zonder enige terughoudendheid over Christus schrijven, zoals Hij Zichzelf in het Bijbelboek Spreuken bekend maakt.⁶¹ Het is daarbij ondoenlijk alle plaatsen in hun werken te noemen daar ik er dan veel uit zou weglaten; en dat te meer daar ook andere vooral puriteinse theologen die ik nu ongenoemd heb gelaten er in hun werken volop melding van maken. Wanneer een passage in het Bijbelboek Spreuken er aanleiding toe geeft, zal ik er natuurlijk grondig aandacht aan besteden. Maar ik ben ervan overtuigd dat deze plaatsen voor dit moment genoeg is.

6. Dat Christus als de Opperste Wijsheid er alles aan gelegen is om iedereen tot de zaligheid te roepen en te trekken, bevestigt onze tekst, terwijl vers 21 er nog mee verder gaat. Want wij zien de Opperste Wijsheid persoonlijk zondaars tot bekering roepen. In Christus toch zijn al de schatten der wijsheid verborgen. Hij is de veelvuldige Wijsheid Gods. De Wijsheid roept op het veld, in de straten, tot haar paleis. Zij roept op hoge plaatsen, om de opmerkzaamheid te trekken, om heinde en ver gehoord te worden. Aan de weg waar paden zijn en dus mensen lopen. In woud en veld, op berg en dal. Openlijk, voor ieder zichtbaar, in veld en bos, aan de wegen die naar de steden lopen, bij de in- en uitgangen der steden, in het midden van het gewoel der mensen; op scholen, in synagogen en in de tempel van Jeruzalem. Niet in de nacht, of op geheime plaatsen, als de heidense orakels, of als de hoer in de schemering, in de avond, in de zwarte nacht en de donkerheid (Spreuken 7:9), maar midden overdag, in het openbaar, van plaats tot plaats, met luide stem, met woorden, die tintelen van erbarming voor zondaren. Neen, zij wil niet verborgen blijven. Zij schaamt zich niet.

⁶¹ We denken dan aan onderstaande theologen:

Dr. Isaac Ambrose, 1604-1664. In zijn werk "Het zien op Jezus, een gezicht van het eeuwig Evangelie", Utrecht, z.j., stelt hij op pag. 47 dat Christus de Wijsheid is en op pag. 470 dat Christus de ongeschapen Wijsheid Zelf in het Bijbelboek Spreuken is. Op pag. 173 noemt hij Christus net als Erskine de Engel des verbonds, terwijl hij stelt dat Hij "boodschap van God aan ons" en hij noemt allerlei teksten: Johannes 15:1; 6:39, 48; 8:12; 10:2, 11 maar ook Spreuken 1:20 en 9:5. Naar aanleiding hiervan schrijft hij: "De dienstknechten van Christus en van Zijn Vader spreken van Christus en van Zijn Vader, als Hij Zelf doen kan. O mijn ziel! om uw begeerten wakker te maken, kom en hoor Christus spreken van Christus en van Zijn Vader en van de hemel, want Hij heeft alles gezien."

Ds. J. Barueth, 1709-1782, die predikant was in Dordrecht. In een preek over Mattheus 13:3 "Een zaaier ging uit om te zaaien" schrijft hij in zijn "De parabel van de zaaier", het volgende: "Deze woorden van de Opperste Wijsheid zijn geest en leven. Jezus gaat ze verklaren en uitleggen."

Ds. B.J. van Boven, e.a., "Ware wijsheid, dagboek uit de Spreuken van Salomo, Houten", 2017. Deze predikant in de Gereformeerde Gemeente schrijft op 1 februari: "Deze maand mogen we stilstaan bij de woorden van en over de Opperste Wijsheid. Salomo heeft over Hem geschreven in het eerste en achtste hoofdstuk. Door de Heilige Geest onderwezen, heeft Salomo deze Opperste Wijsheid mogen leren kennen. Maar Wie is dan de Opperste Wijsheid? Onze kanttekenaar schrijft: 'Dewelke is de Zone Gods, van Welke, zie hoofdstuk 8, óf de wijsheid begrepen in de Heilige Schrift, die alle wijsheid der mensen te boven gaat.' De HEERE Jezus is van eeuwigheid de Wijsheid Zelf. Als de hoogste Profeet en Leraar ter gerechtigheid zal Hij wijsheid openbaren. Hoe? Hij roept overluide! Dat betekent dat Hij op vele manieren spreekt. De kanttekening wijst op Zijn stem in de natuur en in de voorzienigheid. Maar bijzonder door middel van Zijn knechten. Hij geeft hun de woorden in de mond en de wijsheid in het hart om te spreken naar de zin en mening van de Heilige Geest. Zo vloeit een schat van wijsheid uit Zijn mond. Waar? Op de straten. Dat wil zeggen dat Hij Zijn Woord over de gehele wereld zal laten verkondigen."

En ik merk op: Deze predikant maakt een scheiding tussen uitwendige roeping (vocatio externa) en inwendige roeping (vocatio interna). Maar al zijn deze tweeërlei roepingen onderscheiden, ze zijn niet gescheiden. De vocatio interna voltrekt zich middels de vocatio externa door de Heilige Geest. De prediking is nooit vrijblijvend! Spreuken 1:20-21 bevestigen dit!

Ds. E. en R. Erskine, 1680-1754 en 1685-1752, in "Al de werken". In "Al de werken, deel II, Veenendaal, 1977, pag. 105, citeer ik: "Onder enige algemene roepingen stelt E. Erskine dat Christus, Die hij voorstelt als de Engel des verbonds in Spreuken 1:20-22 roept. Hij haalt daarbij ook Jesaja 55:7 en Ezechiël 33:11 aan. Hij schrijft: "O mijn vrienden! de Engel, in Wiens binnenste de Naam Zijns Vaders is, roept tot u om de toekomstige toorn te ontvliden, want daar is nog hoop in Israël aangaande u; indien gij tot Hem de toevlucht neemt, zo zal Hij u verbergen en verlossen van de toorn Gods, van de grimmigheid der mensen, en van de razernij der duivelen (Zacharia 9:12)."

Ds. A. Hellenbroek, 1658-1731, o.a. in "Bybelsche Keurstoffen".

Dr. H. F. Kohlbrugge, 1803-1875, o.a. in "Schriftverklaringen" en "Twaalf Twaalfallen Leerredenen".

Ds. J. Ojers. Hij was van 1680-1704 predikant in Amsterdam. Hij schreef: "De redenen van de Opperste Wijsheid, verklaard in de eerste negen kapitelen van Salomons Spreuken (1-9), in twee delen", Amsterdam, 1698.

Ds. R. M. MacCheyne, 1813-1843, o.a. in "De Bron van zaligheid" en "Uit de nagelaten geschriften, deel II".

Ds. C. H. Spurgeon, 1834-1892, Diverse geschriften en preken.

En vele anderen, vooral Engelse, Schotse en Nederlandse puriteinse predikers.

De waarheid zoekt geen schuilhoek. Predikt het Evangelie aan alle creaturen (Markus 16:15), is de opdracht die Christus aan Zijn apostelen geeft; een opdracht die ook vandaag nog steeds geldt, al is deze boodschap verborgen voor hen die verloren gaan. Werkelijk, Christus is de volksvriend bij uitnemendheid. Van Hem kan, meer dan van iemand anders, worden gezegd, dat Hij op de straten en wegen predikte. Christus zei tot het Sanhedrin, nadat Hij gevangen genomen was: Ik heb vrijuit gesproken tot de wereld; Ik heb allen tijd geleerd in de synagoge en in den tempel, waar de Joden van alle plaatsen samenkomen; en in het verborgen heb Ik niets gesproken. (Johannes 18:20) En Hij zond Zijn discipelen uit met deze last: Hetgeen Ik u zeg in de duisternis, zegt het in het licht; en hetgeen gij hoort in het oor, predikt dat op de daken. (Mattheüs 10:27; zie ook Lukas 12:3) Zo heeft Salomo door de Geest verlicht Hem gezien en getekend aan de weg (Spreuken 8:1-3), in de stad (Spreuken 1:20-21), roepende uit Zijn paleis, (Spreuken 9:1-13). Overal klonk Zijn roepstem, algemeen, ernstig en welmenend. Immers, de Opperste Wijsheid roept mensen niet vanuit een ivoren toren maar overluid, buiten, op de pleinen en in de publieke ruimten van de stad. Zo leerde Christus de scharen middels gelijkenissen en beantwoordde vragen door andere vragen te stellen om hen en ons aan te zetten tot nadenken en groei in wijsheid (zie Mattheüs 13:10; Lukas 20:4; Johannes 16:29). Laten we ons niet voor de gek laten houden maar daders zijn van het Woord en niet alleen hoorders. (Jakobus 1:22).

7. Laten we bedenken dat waar Christus Zijn Woorden spreekt, luid, publiekelijk en gezaghebbend, kwaaddoeners niet ongewaarschuwd blijven; immers Zijn wijsheid is niet naar de mens. Niemand sprak zoals Hij (Johannes 7:46). Voor de komst van Christus in het vlees heeft God deze Wijsheid voorbereid in de dagen van Noach toen hij gerechtigheid preekte tegen rebellen. In de dagen van Salomo en via de profeten. Door middel van offers. In de geschiedenis van Israël, wanneer we denken aan de plagen in Egypte, de doortocht door de Rode Zee, de wetgeving op de Sinaï, de doortocht door de Jordaan bij de inneming van Kanaän, enzovoorts. Zo gaf elke gebeurtenis in het Oude Testament getuigenis in het concert der gerechtigheid en genade en was voldoende om de wereld te overtuigen en de onbekeerden te veroordelen. Want de eeuwige Zoon van God is tot wijsheid geworden (1 Korinthe 1:30). In den beginne was het Woord, en het Woord was God (Johannes 1:1). Zo getuigen de Schriften van Hem (Johannes 5:39). De wijsheid van God is veelvoudig. Werkelijk, de echo van elk voorwerp en elke gebeurtenis getuigt van Gods Zoon en roept: O, land, land, land! hoor des HEEREN Woord (Jeremia 22:29)! Deze echo wordt herhaald van geslacht tot geslacht en van eeuw tot eeuw. De sterren aan de hemel en de bloemen op de aarde doen mee in dit koor en zingen de hymne van de Wijsheid Gods. Ze hebben allen een tong waardoor de Wijsheid de heiligheid van God uitroept en de zonde van mensen veroordeelt. Daarbij hebben wij een geweten dat ons van Godswege oordeelt al leggen we dat het zwijgen op zoals Achab zei over Micha ben Jimla, de profeet des HEEREN: ik haat hem want hij profeteert niets goeds van mij maar kwaads (1 Koningen 22:8). Maar ons geweten kan ons van kwaad niet goed maken; dat kan alleen Christus door Zijn bloed en Geest voor elk die tot Hem vlucht. Dat blijkt uit de drie soorten mensen, die Spreuken 1:22 noemt: de slechten (of eenvoudigen); de spotters; en de zotten waarover later meer.

8. Kennen wij deze Opperste Wijsheid? De HEERE Jezus Christus Zelf? Bevindelijk? In de verborgen omgang? Voor uw en jouw eigen hart en leven? Werkelijk, al wat Hij zegt, is volmaakt wijs. Dat beantwoordt geheel en al aan Gods doel. Het past precies in Gods raad. Er is bepaald geen verhindering om onszelf aan Hem toe te vertrouwen, onszelf helemaal te verlaten op wat Hij roept en in Hem te geloven. Allerlei stemmen in ons en buiten ons bedriegen ons en komen uit de muil van de duivel. Maar Hij laat Zijn stem horen, overluid, de wereld door. Horen we die stem? Het is volbracht. Waarlijk, Hij heeft alles gedaan om een zondaar zalig te maken. Alles! Ja, u hoort het goed! De grootste der zondaren is bij Hem welkom. Paulus schrijft aan Timotheüs: *‘Want dit is een getrouw woord, en alle aanneming waardig, dat Christus in de wereld gekomen is, om zondaren zalig te maken, van welke ik de voornaamste ben.’* (1 Timotheüs 1:15) Daarom, ga tot Hem! Hij doet wat Hij belooft.

9. Bij wijze van afsluiting nog het volgende. Ik kan er niet genoeg de nadruk op leggen dat we het Oude Testament alleen kunnen verstaan met het oog op Christus Jezus, de Wijsheid Gods en de Kracht Gods⁶². De bekende theoloog, Dr. John Owen, 1616-1683, die veel publicaties op zijn naam heeft staan, zei in zijn uitleg op de brief van Paulus aan de Hebreëen: “Oudtestamentische

⁶² Zie ook Dr.D. Murray, “Die zijn het die van Mij getuigen, Tien eenvoudige manieren om Jezus te ontdekken in het Oude Testament”, Apeldoorn, 2020.

voorbeelden zijn nieuwtestamenteisch onderwijs". Zo mogen we ook met het oog op Christus de zedelijke wet op de Sinaï, aan Israël en aan ons gegeven, verstaan met het oog op Christus. De bekende reformator Calvijn zet zijn onderwijs in de Christelijke Godsdienst voor in boek II, hoofdstuk VII, met als opschrift⁶³: "Dat de wet gegeven is, niet om het oude volk onder zich te houden, maar om de hoop der zaligheid in Christus te voeden tot op Zijn komst." En in § 1 van dat hoofdstuk schrijft hij: "Wat is meer ijdel en onbeduidend dan dat de mensen, om zich met God te verzoenen de stinkende reuk uit het vet der beesten offeren? Dat zij, om hun eigen vuil af te wassen, de toevlucht nemen tot de besprenkeling met water of bloed?" Zijn conclusie is: de offers herinnerden het volk aan de noodzaak dat er een Middelaar tussen hen en God in zou staan, de Middelaar Jezus Christus. In het zevende artikel van de 39 artikelen van de Geloofsbelijdenis van de Anglicaanse Kerk van Engeland lezen we: "The Old Testament is not contrary to the New: for both in the Old and New Testament everlasting life is offered to Mankind by Christ, who is the only Mediator between God and Man, being both God and Man. Wherefore they are not to be heard, which feign that the old Fathers did look only for transitory promises. Although the Law given from God by Moses, as touching Ceremonies and Rites, do not bind Christian men, nor the Civil precepts thereof ought of necessity to be received in any commonwealth; yet notwithstanding, no Christian man whatsoever is free from the obedience of the Commandments which are called Moral." We laten tenslotte Calvijn nog aan het woord in boek IV, hoofdstuk VIII, § 5: "Zo hebben dus oudtijds de heilige mannen God niet anders gekend, dan doordat zij Hem in de Zoon als in een spiegel aanschouwden. Wanneer ik dit zeg, dan bedoel ik daarmee, dat God Zich nooit op enige andere wijze aan de mensen heeft geopenbaard dan door de Zoon, dat is door Zijn enige Wijsheid, Licht en Waarheid. Uit deze bron hebben Adam, Noach, Abraham, Izak, Jakob en anderen alles geput wat zij van de hemelse leer gehad hebben. Uit dezelfde bron hebben ook alle profeten zelf geput alle hemelse uitspraken, die ze gedaan hebben." Met andere woorden: We kunnen het Oude Testament in het algemeen en het Bijbelboek Spreuken in het bijzonder alleen verstaan met het oog op Christus!

⁶³ We hebben hierbij en voor de volgende citaten gebruik gemaakt van Johannes Calvijn, "Institutie of Onderwijzing in de Christelijke Godsdienst" in de vertaling van Dr. A. Sizoo, 's Gravenhage 1989.